

Przeglądy i komentarze

INTEGRACJA EUROPEJSKA W EDUKACJI POLSKIEJ

Aktualne miejsce jakie Polacy wyznaczają sobie w zjednoczonej Europie nie zależy tylko od naszych deklaracji, ale przede wszystkim od poziomu wykształcenia i od pozycji w kulturze i gospodarce. Priorytet stanowi siła robocza, a ekwiwalencja dyplomów ściśle określa standardy edukacyjne. Istnieją cztery kierunki działania na rzecz polityki oświatowej w Unii Europejskiej: równość szans edukacyjnych, podnoszenie jakości kształcenia, system kształcenia nauczycieli oraz europejski wymiar edukacji.

W Polsce warunki do wprowadzania działań formalnych w zakresie europejskiego wymiaru edukacji pojawiły się dopiero po roku 1989, zgodnie z nową rzeczywistością edukacyjną reformowanej szkoły i z nurtem reform w ogóle. Przy czym kraje Unii Europejskiej już w latach 70. jedynie intensyfikowały swoje działania, wprowadzając treści paneuropejskie do szkolnych programów nauczania.

Wielce inspirującym faktem dla edukacji w Polsce było to, że w latach 90. cała zjednoczona część Europy i wszystkie państwa stowarzyszone w ramach Unii Europejskiej, tworząc swoje fundamenty pod kształcenie, jako motto swojego współistnienia przyjęły jednolitą zasadę na płaszczyźnie edukacji:

„inwestowane w rozwój człowieka, zwalczanie podziałów i nierówności społecznych (...) wspieranie dążeń do zdobywania wiedzy i podwyższania usług edukacyjnych, promowanie kształcenia w toku całego życia (...) wszystko jako szansa na rozwój jednostkowy, społeczny, kulturowy, poprawę standardów życia oraz tworzenia poprzez edukację – 'Europa bez barier i granic'”.

Znalazło to swoje odniesienie w opublikowanej w 1997 r. *Białej księdze* pt. *Nauczanie i uczenie się na drodze do uczącego się społeczeństwa* autorstwa ówczesnego zespołu inicjatorów – Edith Cresson (komisarz ds. badań naukowych, wychowania i kształcenia), Padraig Flynn (komisarz ds. zatrudnienia i spraw społecznych), Martin Bengemann (komisarz odpowiedzialny za przemysł, informacje i techniki telekomunikacyjne), gdzie zawarta została poniższa myśl:

„sytuacja społeczna każdego z nas będzie w coraz większym stopniu zależała od zdobytej przezeń wiedzy (...) społeczeństwo jutra będzie inwestować w wiedzę i stanie się społeczeństwem 'uczenia się i nauczania', w którym każdy będzie tworzył swoje kwalifikacje (...) innymi słowy powstanie – społeczeństwo uczące się całe życie”¹.

W latach 90. edukacja europejska w polskiej szkole nabrała dużego znaczenia tak w świadomości uczniów, jak i nauczycieli, którzy stale doskonaliли swoje umiejętności w tej coraz obszerniejszej dziedzinie jaką jest integracja europejska. Tym bardziej, że pierwszy etap reformy stał się faktem odczuwalnym przez środowisko szkolne, władze i autorytety lokalne.

Zatem, z formalnego punktu widzenia w Polsce podejmowane treści do realizacji zawarte są w aktualnej „Podstawie programowej” wraz ze standardami edukacyjnymi, rozumianymi jako europejski wymiar nauczania. Fundamentem do budowania podstawy stały się pewne fakty dokonane.

¹ *Nauczanie i uczenie się na drodze do uczącego się społeczeństwa*, w: *Biała księga kształcenia i doskonalenia*, Warszawa 1997.

Możliwie szeroką i pełną płaszczyznę postrzegania problematyki wspólnej Europy w kontekście jej celów, założeń i dążeń dały ustalenia obradującego w 1993 r. szczytu państw Rady Europy w Wiedniu. Przyjęto wówczas m.in. – Konwencję o ochronie mniejszości narodowych. Zrodził się tam również zamysł oraz projekt pod nazwą „Wzajemne zrozumienie i nauczanie historii Europy: wyzwania, problemy, uprzedzenia”². Podjęte przedsięwzięcie miało na skalę Europy znaleźć swoje odniesienie na lekcjach historii, wiedzy o społeczeństwie oraz zajęciach edukacji europejskiej wszystkich państw europejskich, łącznie z krajami Unii Europejskiej. Na wszystkich etapach nauczania i kształcenia. Szczególny nacisk położono na zagadnienia wspólne dla wszystkich europejskich narodów:

- dziedzictwo europejskie – m.in. filozofia i architektura starożytnej Grecji i Rzymu,
- dziedzictwo historyczne – m.in. różnice religijne, rewolucja przemysłowa, prawa człowieka i obywatela,
- więzy wspólnoty europejskiej – m.in. gospodarka śródziemnomorska, bursztynowy szlak, szlak hanzeatycki,
- społeczne podobieństwa – rozwój nauki, podobieństwa kulturowe, spędzanie wolnego czasu,
- wymiana między narodami – m.in. rozwój handlu, wędrujący twórcy³.

W Polsce największe zbliżenie i spójność w działaniach na rzecz unifikacji podejmowanych problemów nastąpiło w latach 1995-2000. Szczególnie widoczne stało się na płaszczyźnie tworzenia pomocy metodycznej i merytorycznej całego obszaru edukacji europejskiej w zakresie etapów kształcenia, profili i rodzajów szkół. Powstało wiele gotowych propozycji zajęć, przedsięwzięć i programów, szczególnie autorstwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (CODN) w Warszawie, współpracującego z nauczycielami w całej Polsce.

Niemniej jednak największymi osiągnięciami służącym temu celowi były: przeprowadzenie w ramach funduszu PHARE⁴ kaskadowego szkolenia kilku ogólnopolskich grup trenerskich programu SIERRA-PEIE poprzez trenerów pozarządowych i zagranicznych; opracowanie przez CODN specjalnego pakietu edukacyjnego (podręcznik dla nauczyciela i ucznia) do wprowadzania zagadnień o problematyce europejskiej – „Europa na co dzień”; na wielu uczelniach wyższych uruchomione zostały studia podyplomowe dla nauczycieli w specjalności edukacja europejska; zainicjowano istnienie i rozwój Szkolnych Klubów Europejskich na terenie placówek oświatowych w całym kraju i otoczenie ich opieką ze strony organizacji pozarządowych i instytucji rządowych; powstało wiele propozycji innowacji pedagogicznych, projektów i programów ze strony nauczycieli na płaszczyźnie własnych placówek na potrzeby pozalekcyjne, lokalne, regionalne, w tym klasy autorskie o profilu europejskim, konkursy, organizacje Dni Europejskich lub Tygodni Europejskich, debat „za” i „przeciw” przystąpieniu do Unii Europejskiej; włączenie się proeuropejskich organizacji pozarządowych w szkolenie i pomoc nauczycielom w pracy z dziećmi i młodzieżą szkolną; inicjowanie ogólnopolskich płaszczyzn realizujących cele edukacji europejskiej, Polskie Spotkania Europejskie organizowane przez Polską Fundację im. Roberta Schumana, Forum Młoda Europa organizowane przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej; utworzenie przy ministrze edukacji narodowej Rady ds. Edukacji Europejskiej; zainicjowanie kilku cyklicznych i periodycznych wydawnictw merytorycznych, wspomagających nauczyciela realizującego zagadnienia programowe edukacji europejskiej; stworzenie zaplecza zasobów internetowych (rządowych i szkolnych); włączenie polskich szkół do unijnych programów edukacyjnych, między innymi: SOCRATES – program współpracy na płaszczyźnie edukacji od przedszkola aż po uczelnie wyższe składa się z następujących komponentów:

² *Ochrona praw osób należących do mniejszości narodowych*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1995.

³ M. Taraszkiewicz, M. Sielatycki (red.), *Pakiet edukacyjny – Europa na co dzień*, Warszawa 1997.

⁴ PHARE – *Poland and Hungary Assistance for Restructuring their Economy* – program pomocy finansowej dla 11 państw Europy Środkowej i Wschodniej (Albania, Bułgaria, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry), decyzję o jego utworzeniu, początkowo dla Polski i Węgier, podjęła grupa 24 najbogatszych państw świata w 1989 r. – źródło: Z. Czachór, *Słowniczek europejski*, Warszawa 1996.

- *COMENIUS* – wspieranie międzynarodowej współpracy oraz wymiany między szkołami,
- *GRUNDTVIG* – podnoszenie poziomu kształcenia dorosłych, współpraca pomiędzy placówkami,
- *NARIC* – tworzenie sieci informacyjnej na temat porównywalności i uznawania wykształcenia,
- *ERASMUS* – rozwój współpracy pomiędzy uczelniami wyższymi,
- *EURYDICE* – informacja na temat systemów edukacyjnych,
- *ARION* – wizyty studyjne dla ekspertów oświaty,
- *LINGUA* – doskonalenie w zakresie kształcenia i doskonalenia języków obcych,
- *MINERWA* – wdrażanie nowoczesnych technologii w edukacji,

LEONARDO DA VINCI – program skierowany na rozwój kształcenia zawodowego;

MŁODZIEŻ – program wspiera inicjatywy pozaszkolne (jego propozycje maksymalnie rozszerzają międzynarodową wymianę młodzieży, studentów i kadry merytorycznej); uruchomienie puli grantów finansowanych z pomocowych środków unijnych.

Sam CODN bardzo aktywnie włączył się w ten nurt, organizując w latach 1996-2001 wiele różnorodnych projektów edukacyjnych, szkoleń dla nauczycieli, oprócz pakietu „Europa na co dzień” wydał Program *PHARE-APPLE* „Europa twoja długoterminowa lokata”, Program „Szkoła ośrodkiem działań europejskich”, Program „Szkoły wiejskie w Unii Europejskiej”, Warsztaty „Wiedza o Europie w nauczaniu początkowym”, Warsztaty „Aktywne metody nauczania w edukacji europejskiej”, Konferencja „Edukacja europejska w polskiej szkole – stan dzisiejszy i wizja przyszłości”, Konferencja „Absolwenci polskich szkół w Unii Europejskiej”, Konferencja „Reforma systemu oświaty; ścieżka edukacja europejska”, Program „Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie”, Program „Projektowanie ścieżek edukacyjnych z zakresu edukacji obywatelskiej i europejskiej”.

Do tego zaplecza odnoszą się standardy edukacyjne, gdzie efekt pracy nauczyciela polega na wyposażeniu uczniów w odpowiednie umiejętności – kompetencje. Rada Europy określiła kompetencje dla absolwentów szkół średnich – ponadgimnazjalnych w dokumencie *Key Competencies for Europe (Kompetencje kluczowe dla Europy)*, co ma zapewnić właściwy poziom osiągnięć, przy czym jest on rozłożony na cały okres edukacji dla ucznia w szkole:

- umiejętność współpracy oraz pracy w zespołach,
- umiejętność posługiwania się nowymi środkami informacji i komunikacji,
- umiejętność rozwiązywania problemów,
- korzystanie z różnych źródeł danych,
- umiejętność słuchania i korzystania z poglądów innych ludzi,
- „rozumienie” i „mówienie” kilkoma językami obcymi,
- łączenie i organizowanie różnych jednostkowych elementów wiedzy,
- podejmowanie odpowiedzialności,
- zauważanie związków pomiędzy wydarzeniami z przeszłości i obecnymi,
- umiejętność radzenia sobie z niepewnością i złożonością,
- pozyskiwanie informacji,
- wykazywanie elastyczności w obliczu nagłej zmiany,
- umiejętność argumentowania i obrony własnego punktu widzenia,
- krytyczne podejście do różnych aspektów rozwoju naszych społeczeństw,
- zajmowanie stanowiska w dyskusji i wyrażanie własnej opinii,
- integrowanie się z grupą (społecznością), wnoszenie do niej własnego wkładu,
- umiejętność organizowania własnej pracy,
- umiejętne poszukiwanie nowych rozwiązań,
- umiejętność wytrwałości w zetknięciu się z trudnościami.

Kompetencje kluczowe przyjęte w programie KREATOR (w latach 1995-1999 był to program wspierający zmiany szkolnych programów nauczania i procesów kształcenia, w szczególności zajmował się integracją umiejętności kluczowych z nauczaniem przedmiotowym):

- umiejętność planowania i oceniania własnego procesu uczenia się,

- umiejętność skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach,
- umiejętność efektywnego współdziałania w zespole,
- umiejętność rozwiązywania problemów w twórczy sposób,
- umiejętność sprawnego posługiwania się komputerem.

Na tak budowanych podstawach, od dnia 1 września 1999 r., istnieje **ścieżka międzyprzedmiotowa edukacja europejska**. „Podstawa programowa kształcenia ogólnego” w swoich treściach posiada jasno określone standardy edukacyjne jako osiągnięcia umiejętności – kompetencje.

Wdrażana reforma edukacyjna oparła się na holistycznym podejściu do procesu nauczania. Otóż, oprócz przedmiotów obowiązkowych istnieją dziedziny (dyscypliny), które we współczesnym wymiarze rzeczywistości mają duże znaczenie, a jednocześnie nie zawierają w sobie treści odzwierciedlanych w żadnym z dotychczas tradycyjnie nauczanych przedmiotów. Ma to swoje umotywowane odniesienie prawne w aktualnej „Podstawie programowej” w formie dwóch zasadniczych i fundamentalnych określeń:

• **zajęcia edukacyjne**

zajęcia o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, w toku których odbywa się nauczanie przedmiotów (bloków przedmiotowych), kształcenie zintegrowane lub realizacja – „ścieżek edukacyjnych”;

• **ścieżki edukacyjne**

zestaw treści i umiejętności o istotnym znaczeniu wychowawczym, których realizacja może odbywać się w ramach różnych przedmiotów (bloków przedmiotowych) lub w postaci odrębnych zajęć⁵.

Ścieżka edukacyjna – zwana również międzyprzedmiotową w zagadnieniach przypisanych jej treści powinna mieć charakter interdyscyplinarny. Jej realizacja natomiast, może odbywać się w postaci integracji z kilkoma wybranymi przedmiotami, integracji w jednym wybranym przedmiocie, w formie odrębnych zajęć edukacyjnych. Prawnie odpowiedzialnym za uwzględnienie problematyki ścieżek MEN czyni zarówno dyrektor placówki edukacyjnej, jak i nauczycieli wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednie treści danej ścieżki w szkole podstawowej klas IV-VI, w gimnazjum klas I-III, w szkole ponadgimnazjalnej klas I-III.

Formalny zapis ścieżki edukacja europejska pojawił się w „Podstawie programowej” w roku szkolnym 1999 na etapie gimnazjum, a w roku 2001 na etapie ponadgimnazjalnym. Ścieżka edukacja europejska w swojej idei nie stanowi odrębnego przedmiotu i powinna być realizowana jako poszerzenie treści w korelacji z różnymi przedmiotami. Nie znaczy to jednak, że nie może istnieć jako odrębny przedmiot, to już zależy od bogactwa, hojności władz lokalnych, priorytetów przyjętych w szkole przez radę pedagogiczną i dyrektora szkoły. W swojej strukturze zawiera takie same możliwości jak przedmiot, czyli cele ogólne, zadania szkoły, treści do realizacji, osiągnięcia ucznia.

Zatem na II etapie kształcenia w szkole podstawowej klas IV-VI nie istnieje ścieżka edukacja europejska. Nauczyciele, którzy chcą realizować treści z zakresu integracji europejskiej sami muszą stworzyć program, umożliwiający korelację z treściami przedmiotowymi na tym etapie kształcenia. Przy czym punkt odniesienia muszą stanowić założenia proponowane przez MEN zawarte w podstawie programowej etapu gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, dostosowane do poziomu możliwości uczniów II etapu. Na tym etapie istnieje sześć różnych ścieżek, w tym ścieżka edukacja regionalna, która powinna służyć przechodzeniu z treści regionalnych do europejskich.

Na III etapie kształcenia istnieje ścieżka edukacja europejska, do której powstały już programy i podręczniki. Tak jak i na etapie ponadgimnazjalnym.

Cały zreformowany system polskiej edukacji, podzielony według „układu trójkowego” (poszczególne etapy opierają się na trzech klasach), umożliwi w dowolnym czasie realizowanie programu „ścieżek”. Tak więc można go rozmieścić w cyklu jednego, dwu bądź trzech lat. Może to robić każdy

⁵ Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 15.02.1999 r. – Dz.U. nr 14 z dnia 23 lutego 1999 r. poz. 128; *O reformie programowej*, „Biblioteczka reformy” z. 8-9/1999 (Warszawa MEN).

nauczyciel w ramach swojego przedmiotu lub zespół osób we współpracy z koordynatorem programu na poziomie jednej klasy lub wielu. Wszystko generalnie uzależnione jest od uzgodnień dyrektora placówki edukacyjnej z radą pedagogiczną.

Według takich założeń nauczyciel może zbudować własny program lub wykorzystać jeden z już istniejących, zatwierdzonych przez byłe Ministerstwo Edukacji Narodowej lub obecne Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu.

Zatem, aby nauczyciel mógł się podjąć realizacji takich założeń powinien rozwinąć podane treści, wykorzystując przyjęte wskaźniki zarówno przez Polskę, jak i przez Unię Europejską. Zgodnie z nimi, przygotowanie młodzieży do członkostwa w UE opiera się na trzech płaszczyznach: edukacja, informacja, promocja (wskazana w programie – informowanie społeczeństwa).

Z metodycznego punktu widzenia, realizacja tych treści powinna opierać się na czterech równorzędnych elementach – „uczenie o Europie”, „uczenie o integracji europejskiej”, „europejskie myślenie”, „europejskie kompetencje”.

Natomiast według poradnika *Teaching about Europe* autorstwa M. Shennana (wydawnictwo *Council of Europe*, Strasburg 1991), wyeksponowano trzy kluczowe aspekty edukacji europejskiej:

- nauczanie o Europie, dostarczanie podstawowej wiedzy na temat Europy z uwzględnieniem perspektywy globalnej i lokalnej,
- nauczanie w Europie, kształtowanie podstawowych umiejętności potrzebnych młodym Europejczykom,
- nauczanie dla Europy, przygotowanie młodych ludzi do życia w jednoczącej się Europie, do stałych kontaktów i wspólnej pracy z innymi Europejczykami⁶.

Wkraczając w szczegóły realizacji ścieżki edukacja europejska, może ona być budowana i wspierać się na podziale zagadnień, w ramy których wkomponowują się różne przedmioty, znajdujące odniesienie tematyczne. Do tych ogólnych zagadnień należy wiedza, postawy, umiejętności. Przez zakres wiedzy należy rozumieć: dzieje i przestrzeń Europy, jej kulturę system prawny, gospodarkę rynkową, demokratyczne instytucje państwowe, organizacje proeuropejskie, system bezpieczeństwa, człowiek a współdziałanie ze środowiskiem, regiony europejskie, Europa na tle historii świata. Postawy – problematyka ta obejmuje: rzeczywistą chęć podjęcia współpracy, poszanowanie prawa, odpowiedzialność, pokojowe podejście do spraw konfliktowych, szacunek dla tradycji własnych, tolerancja, otwarcie wobec innych, świadomość wspólnoty. Natomiast umiejętności to: umiejętności obywatelskie, praca w grupie, umiejętności przedsiębiorczości, umiejętności rozwiązywania konfliktów, komunikacji interpersonalnych, korzystania i posługiwania się środkami masowego przekazu.

Zapewne jedną z najbardziej popularnych i rozpowszechnionych form realizacji edukacji europejskiej jest na ogół pozalekcyjna działalność w postaci Szkolnego Klubu Europejskiego. Jego popularność bierze się stąd, iż należenie do niego nie jest obowiązkowe, a więc już w większości akceptowane przez młodzież. Nauczyciel występuje tu bez roli sprawującej nadzór, czyni to sama młodzież – jego rola natomiast pozostaje tylko opiekuńcza i doradcza. Najczęstszym problemem nauczycieli-opiekunów jest podstawa do budowania programu klubu. Tutaj oczywiście odpowiedź może być tylko jedna – powinny to być wybrane zagadnienia programu ścieżki edukacja europejska, wyjęte z „Podstawy programowej”. Przy założeniu, że klub istnieje w szkole. Formy działalności klubu musi pozostać dokumentacja, bez niej nie ma ona podstawy prawnej. Praca Szkolnych Klubów Europejskich może dotyczyć bardzo wielu różnych dziedzin, poruszanej w nich problematyki oraz obranego systemu pracy (mniejsze lub większe grupy i zespoły), a także posługiwania się i wykorzystywania środków masowego przekazu, prowadzonych przedsięwzięć – ewaluacja. Zatem działalność klubu może opierać się na bardzo szeroko zakrojonej tematyce: dokumentach UE i ich interpretacji, wywiadach z ciekawymi postaciami, sporcie, muzyce

⁶ I. B. Zakrzewska, *Podręczny słownik Unii Europejskiej*, Warszawa 1999; M. Taraszkiewicz, M. Sielatycki (red.), *Pakiet edukacyjny – Europa ...*

i folklorze, sztukach plastycznych, teatrze, filmie, badaniach, debatach, grach towarzyskich, sztuce kulinarnej, ubiorach narodowych, bajkach, baśniach, architekturze, ekologii. Najczęściej w ramach klubów odbywają się konkursy, debaty, Dni Europejskie (np.: Dzień Niemiecki, Dzień Francuski, Dzień Grecki).

Funkcjonowanie Szkolnego Klubu Europejskiego w swoich początkach sprowadzało się do podglądania schematów zastosowanych w krajach Unii Europejskiej, gdzie program rozkładany był najczęściej na dwa lata:

- założenia
 - rozwijanie w młodych ludziach, a poprzez nich w członkach społeczności lokalnej, poczucia świadomości „obywatelstwa europejskiego”
 - kształtowanie w członkach SKE odpowiedzialności za pokój, przestrzeganie praw człowieka, ochronę środowiska naturalnego, pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego własnej rodziny, regionu, kraju
 - inspirowanie do ciągłego zdobywania, poszerzania i uszczegółowiania wiedzy na temat najbliższej okolicy, regionu, kraju, Europy
 - włączanie się do dynamicznej i aktywnej pracy na rzecz grupy (zespołu), zamierzeń i przedsięwzięć własnego SKE
 - budowanie struktur i związków społecznych wewnątrz własnej szkoły, jak i środowiska lokalnego
 - angażowanie w większym niż dotychczas stopniu rodziców i opiekunów w życie i potrzeby szkoły
 - promowanie kontaktów pomiędzy młodzieżą i kadrą pedagogiczną różnych miejsc w rejonie, regionie, kraju
 - promowanie organizacji i stowarzyszeń młodzieży
- strategie
 - rozwijanie płaszczyzn kontaktu ułatwiających przekaz informacji o SKE, jego działalności i założeniach
 - szukanie i pozyskiwanie wsparcia ze strony władz szkolnych, władz lokalnych, instytucji młodzieżowych, instytucji promujących turystykę, organizacji hobbystycznych i kulturowych, jednostek ekonomicznych
 - organizowanie wspólnych zajęć warsztatowych ucznia z rodzicami, opiekunami, przedstawicielami władzy
 - tworzenie i zbieranie dokumentacji
 - ciekawe prezentacje wizualne wybranych państw, narodów, kultury, sztuki itp. (slajdy, filmy, video, CD, DVD)
 - przygotowywanie i organizacja „Dnia Europejskiego” lub innej formy popularyzacji
 - przygotowywanie i organizacja wymiany regionalnej, krajowej, międzynarodowej doświadczeń i młodzieży
- środki (jakimi dysponuje SKE) np.
 - pomieszczenie na działalność SKE
 - gazetka szkolna, „kącik UE”
 - aparat fotograficzny bądź kamera filmowa
 - odbiornik TV, video, DVD
 - podręczna biblioteczka (książki, dokumenty, czasopisma, broszury)
- uczestnicy
 - uczniowie, członkowie SKE
 - inni uczniowie szkoły
 - uczniowie z innych placówek edukacyjnych
 - nauczyciele
 - rodzice lub opiekunowie

- władze lokalne
- jednostki ekonomiczne wspierające działalność SKE
- społeczność miejscowa⁷.

Najpowszechniejszą formą realizacji tej problematyki w ramach klubów, zajęć szkolnych i poza szkolnych jest metoda projektu, która dorobiła się już wielu opracowań i publikacji. Stosując metodę projektu, można rozwijać i osiągać bardzo wiele umiejętności. I tak, w zakresie pracy grupowej: podejmowanie decyzji grupowych, rozwiązywanie konfliktów, wyrażanie własnych opinii i słuchanie opinii innych, poszukiwanie kompromisu, dyskusowanie, dzielenie się rolami, dokonywanie oceny pracy grupy. Podczas pracy indywidualnej: formułowanie tematów, celów, selekcji pomysłów, korzystanie z różnych źródeł, krytycznej analizy źródeł. Nie bez znaczenia pozostaje umiejętność: prezentacji zebranych materiałów, przygotowywania wystąpień publicznych, planowania, rozliczania. To tylko część możliwości, jakie daje metoda projektu. Po doświadczeniach w pracy nauczyciele chętnie ją sobie wzajemnie polecają. Bardzo często realizacja „Dnia Europejskiego” metodą projektu odbywa się w podobny do prezentowanego sposobu.

• PROJEKT: Dzień angielski

Cele:

- rozbudzenie zainteresowania uczniów państwami członkowskimi Unii Europejskiej (można wprowadzić kilka państw, zależy ile chcemy przeznaczyć na to czasu),
- szerzenie idei integracji europejskiej,
- wychowywanie i kształtowanie postaw w duchu pokoju, wolności i szeroko pojętej tolerancji,
- współpraca z rodzicami, samorządem lokalnym, instytucjami kultury lokalnej.

Spodziewane efekty:

- prezentowana impreza obejmie zasięgiem całą szkołę (szeroka współpraca międzyprzedmiotowa),
- znaczny wzrost umiejętności samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł,
- poszerzenie wiedzy na temat Wielkiej Brytanii z różnych dziedzin życia tego państwa.

Okres realizacji:

- I etap – podział zadań do realizacji w I semestrze wg ustalonego wcześniej harmonogramu (cele, kto realizuje, terminy konsultacji, ocenianie, jurorzy, data całego przedsięwzięcia), jak również podział uczestników imprezy na 10 grup (rolę tę będą pełnili uczniowie klas wraz ze swoimi wychowawcami bądź nauczycielami przedmiotowymi):

I grupa – przygotowanie i przeprowadzenie konkursu „Co wiem o Wielkiej Brytanii?” (nauczyciel historii),

II grupa – realizacja konkursu wiedzy o Wielkiej Brytanii (nauczyciel polonista),

III grupa – pokaz filmów z humorem angielskim i krajozrazami Anglii (nauczyciel języka angielskiego),

IV grupa – pokaz strojów brytyjskich (nauczyciel języka polskiego),

V grupa – na każdej przerwie międzylekcyjnej serwowanie angielskiej herbatki z ciastkiem w ramach *Five o'clock* połączone ze słuchaniem muzyki angielskiej (nauczyciel wychowania fizycznego),

VI grupa – konkurs plastyczny „Anglia dawniej i dziś” (nauczyciel sztuki),

VII grupa – rozgrywki międzyklasowe w piłce nożnej w ramach „parady państw piętnastki” z flagami i hymnami tych państw (nauczyciel wychowania fizycznego),

VIII grupa – mecz piłki nożnej na szkolnym wembley pomiędzy Anglią (uczniowie) a resztą świata (nauczyciele) (nauczyciel wychowania fizycznego),

⁷ Materiały luźne i broszurowe pozyskane z Komitetu Integracji Europejskiej oraz MENiS z Warszawy (w posiadaniu autorki opracowania).

IX grupa – „Anglosaska dyskoteka” przy muzyce angielskiej, irlandzkiej i szkockiej wraz z dziecięcym zespołem „Złote Dzieci”, który zaprezentuje m.in. walc angielski, taniec szkocki, taniec irlandzki (nauczyciel muzyki, nauczyciel języka angielskiego),

X grupa – przygotowanie reklamy, dyplomów, nagród, wybór jury, itp. (nauczyciel techniki).

Sojusznicy projektu:

- dyrektor placówki,
- grono pedagogiczne szkoły,
- przedstawiciel samorządu terytorialnego,
- rada rodziców,
- firmy sponsorujące,
- miejski dom kultury⁸.

Wprowadzanie ścieżek międzyprzedmiotowych do harmonogramów zajęć szkolnych wniosło dla nauczycieli swoistego rodzaju novum. Szczególnie w przypadku ścieżki edukacja regionalna i europejska. W szkołach najczęściej tymi przedmiotami zajmują się nauczyciele historii, geografii, języka polskiego czy języka obcego, gorzej jeżeli koordynowaniem ścieżki obdarza się nauczyciela, który z racji swojego przedmiotu nie wiele ma z tą tematyką do czynienia, a i nie jest pasjonatem problemu. Nie ma też żadnych specjalnych wskazań formalnych, kto ma się daną ścieżką zajmować. Bardzo często dyrektor widząc nawał różnych obowiązków u wskazanych do tych ścieżek nauczycieli, przenosi je na tych, którzy akurat mają mniej zadań. Ten fakt wywołuje inne potrzeby ze strony ośrodków doskonalenia, które muszą wyszkolić nauczycieli, już nie tylko metodycznie, ale i merytorycznie, czyli jest to coś ponad bieżącą problematykę wynikającą z bieżących wydarzeń, zachodzących w integrującej się Europie. Zatem nie jest to problem sam w sobie, ale nierzadko duże wyzwanie dla zaangażowanych nauczycieli. Warto jednak zauważyć, że czynią to z wielkim zainteresowaniem i dużym efektem. W celu wyrównania możliwości organizowane są np. kursy typu „Lider edukacji europejskiej”. W ramach takiego szkolenia nauczyciel otrzymuje niezbędne kompendium wiedzy podstawowej merytorycznej i metodycznej. Z reguły, są to około 60-godzinne formy doskonalące, bo tyle trzeba czasu, żeby zaspokoić te pierwsze, największe potrzeby. Dużą pomoc wnoszą formy warsztatowe, które przybliżają problematykę związaną z aktualnymi wydarzeniami. Przykładem może być warsztat oparty na pakiecie wydanym przez NBP „Euro nowa waluta zjednoczonej Europy”.

Ośrodki doskonalenia występują też z różnymi propozycjami realizacji projektów szkoleń w celu pozyskania grantów na szczeblu ministerialnym bądź regionalnym. Są one najczęściej kierowane do nauczycieli, jak i pracowników samorządów terytorialnych wsi i małych miasteczek. W ten sposób można przygotować sporą liczbę nauczycieli, którzy mogą za przysłowiową „złotówkę” również osiągnąć wiedzę na temat wybranych instytucji w Unii Europejskiej, zwiedzając je osobiście. Co niewątpliwie stanowi wielką motywację do pracy w tym temacie.

W ostatnim czasie wzrosło zainteresowanie europejskimi projektami edukacyjnymi programów SOCRATES, LEONARDO DA VINCI i MŁODZIEŻ. W ramach komponentu COMENIUS nauczyciele realizują projekty różnych przedsięwzięć, wspólnie z uczniami z wybranych szkół krajów członków Unii Europejskiej lub państw stowarzyszonych. Wielu nauczycieli i dyrektorów korzysta z wizyt studyjnych w ramach komponentów programu ARION i LINGUA. O tych możliwościach nauczyciele dowiadują się podczas specjalnych szkoleń i konferencji, jak również częściowo z Internetu.

Ośrodek doskonalenia w Legnicy swoje działania – formy doskonalenia dla nauczycieli opiera na wymienionych podstawach w zakresie edukacji europejskiej. W pewnym ogólnym zarysie te doświadczenia i działania znalazły tutaj miejsce.

Danuta Nikitenko

⁸ K. Dominiak, *Projekt – Dzień angielski (impresa szkolna)*, w: *Metoda projektu w Szkolnym Klubie Europejskim*, opr. D. Nikitenko, DODN, Legnica 2001 (opracowanie zawierające około 50 różnych projektów realizacji przedsięwzięć w ramach Szkolnego Klubu Europejskiego – wersje skrócone).